

Дякуємо в листопаді, обдаровуємо в грудні

Останні два місяці року – листопад і грудень – для більшості з нас мають особливе значення. У листопаді маємо нагоду обміркувати, зупинитися та зробити підсумок подій, діяльності, що відбулися в минулому році, обдумати те, що вже пережили. Часто ці спогади й роздуми викликають у нас почуття вдячності, і ми, кожний по-своєму, складаємо щиру подяку Божому провидінню за все добро, яке нам було дане. Але це вираження вдячності є суто особистим. Проте, час від часу ми повинні поширити межі визнання і виявити вдячність відомим і невідомим особам, які багато років тому здійснили неабиякі добродійні справи по відношенню до людей, які потрапили у винятково невідрадні обставини. З цих добродійностей ми і наші нащадки чимало скористалися.

Цього року відзначаємо 75 ліття закінчення другої світової війни. Спустошення Європи в результаті війни набрало неймовірних розмірів. Міста зруйновані, сільська місцевість пограбована, мільйони людей

загибло, а інші мільйони залишилися безпритульними, бездомними біженцями. Серед цих біженців було біля двох мільйонів українців. У кінці війни багато із них були насильно репатрійовані до Советського Союзу, а біля 200000 залишилися в Німеччині та Австрії. Для них були зорганізовані табори для переміщених осіб, у яких вони жили кілька років. Цими таборами опікувалися союзники, міжнародні допомогіві організації, такі як УНРРА, ІРО, і українські організації в Америці – Український Допомогіві Комітет, Союз Українок

Америци, Український Католицький Допомогіві Комітет для Скитальців та інші. Згодом табори почали закривати і біженці мусили пересилитися до таких країн, як Америка, Канада, Австралія, Південна Америка, які приймали повоєнних біженців, або мали залишитися в Європі.

Однією із найбільш активних установ в Америці для благодійної допомоги та розв'язання ускладнених логістичних справ переселення був Український Католицький Допомогіві Комітет для Скитальців з осідком у Стемфорді, що в Коннектикуті. Комітет був заснований владику Константином Богачевським, який призначив владику Амвросія Сенишина директором. Для кращого розуміння проблем скитальців, Владика Богачевський вислав свого представника о. Івана Стаха до Європи. Отець Стах безпосередньо полагоджував необхідні справи та інформував про все Комітет. Віддана праця цього комітету дала можливість значній кількості по-

воєнних скитальців, яких ми називаємо третьою хвилею еміграції, переселитися до Америки. Їхня доля і доля їхніх нащадків була б зовсім іншою без цієї допомоги, заходів та зусиль.

У нашій архівній колекції маємо 39 коробок листування Комітету в справах заходів та допомоги переїзду до Америки скитальцям. Комітет мав окремий відділ, який займався виключно допомогою культурним діячам – науковцям, проф.есорам, письменникам, мистцям, лікарям і також священникам. Спонсорство і юридичне підтвердження цього було далеко важче дістати для культурних діячів, ніж для пересічних емігрантів. Працю цього відділу та всю переписку проводив проф. Микола Чубатий (1899-1975) – науковець, історик, педагог, журналіст, суспільний діяч. Переписка між проф. Чубатим і аплікантами надзвичайно цікава. У листах апліканти подають не тільки свої біографічні дані, але передусім висловлюють турботу про майбутній культурний розвиток еміграції в Америці, про збереження ідентичності, про протиставлення асиміляції тощо. Наприклад, у листі проф. Євгена Храпливого (1898-1949) (батько письменниці, педагога Лесі Храпливої), крім прохання допомоги виїзду до Америки, підняте і більш вагоме питання. Він підкреслює важливість обновилення Наукового Товариства ім. Шевченка в Америці, яке було знищене союзними, щоб довести світові, що українська національна наука існує і розвивається в екзилі. Шкода, що проф. Храпливий помер незадовго до виїзду до Америки, але його ідеї були втілені в життя. У листі Сергія Литвиненка (1889-1964) а (скульптор, мистець) проханням допомоги дізнаємося, що 1939 року Отець Павло Процько (1889-1949) – тодішній ректор Семінарії св. Василя в Стемфорді – звернувся до мистця спорудити пам'ятник Марквіну Шашкевичу для Семінарії. Нажаль, вибухла війна і пам'ятник не був споруджений. Відомий мистець Дам'ян Горняткевич (1892-1980) теж просить допомоги виїзду з надією, що знайдеться для нього спонсор, хоча у нього велика кількість цінного матеріалу. Йому вдалося вивезти з України велику збірку книжок з ділянки українознавства та історії мистецтва, 2500 зразків вишивок, унікальну колекцію писанок, світлини пам'яток українського мистецтва тощо. Він бажав би вивезти цю збірку за океан, щоб мати змогу видавничу діяльність і пропагандистську акцію про українську культуру на теренах Америки. Спонсор знайшовся і колекцію перевезено до Америки. Надзвичайно сердечний та милий лист з проханням допомоги прийшов від Богдана Бо-

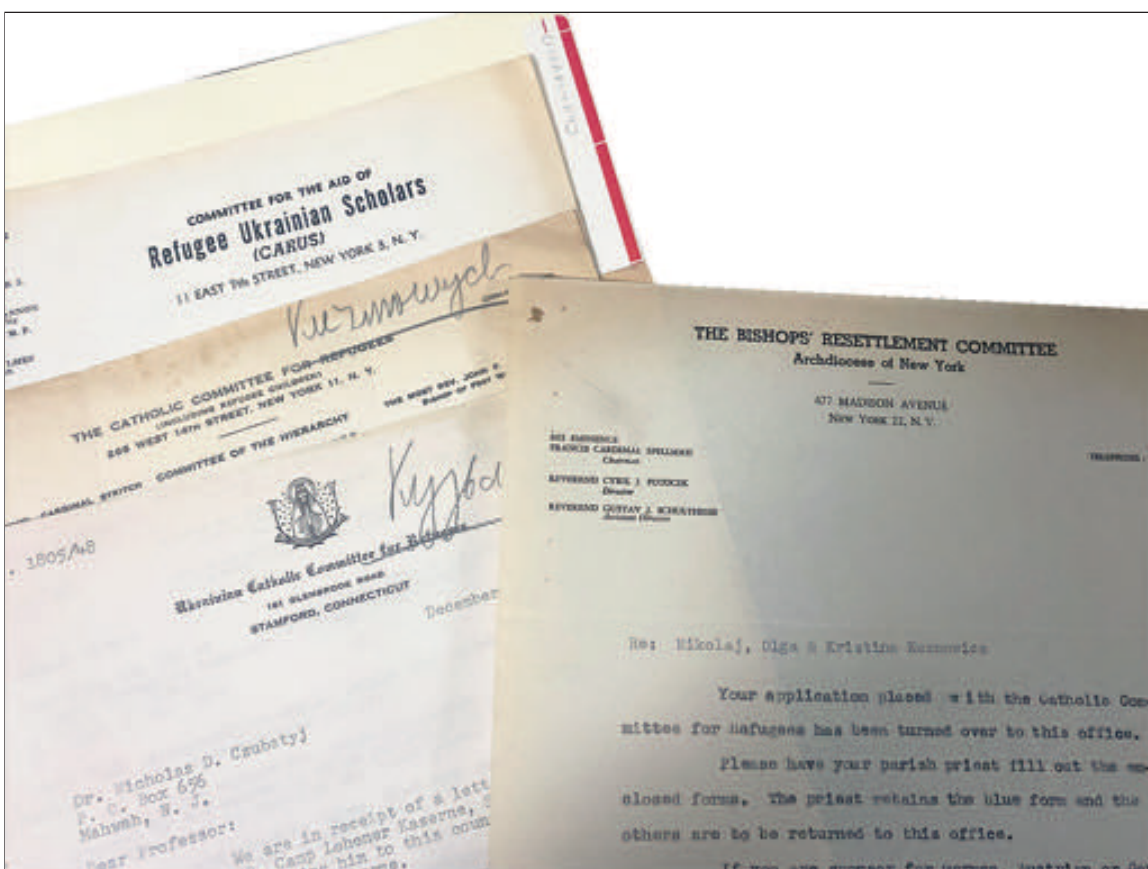
жемського (1923 –). Німці у 1944 році його та інших студентів Львівської Академії Мистецтв, вивезли на примусові роботи до Німеччини. З приходом американців та кінцем війни, Американський Червоний Хрест прийняв його на роботу для малювання портретів американських військових. Його мрією було дістатися до Америки та продовжувати мистецьку студію, що й згодом сталося. Божемський став відомим мистцем в Америці. Наш музей пишається великою збіркою його творів. Не всі спонсорства та приїзди до Америки були гладкими та легкими. Для прикладу маємо цікаву історію проф. Костя Кисілевського (1890-1974) та його родини. Комітет підшукав спонсора для родини Кисілевських, але коли вони прибули до пристані в Нью Йорку 1949 року, спонсор не зустрів їх. На щастя, еміграційний працівник старався допомогти їм в дечому. Спочатку, порадив їм розмінити долар, який мали при собі, на десять десяти центових монет, щоб мати відповідну суму заплатити за їзду автобусом чи підземкою. Згодом родина Кисілевських добралася до мешкання родича, який прибув до Америки раніше. Можна подумати, що з такими невідрадними першими враженнями і пригодами приїзду до Америки, пропаде бажання включатися в громадську працю. Але так не сталося. Більшість повоєнних скитальців, які прибули до Америки і осіли в Нью Йорку, жили на долині міста близько Томпкінс Сквер парку. Після школи дитвора йшла до парку бавитися, а їхні батьки приходили туди після роботи для зустрічі з новими прибулими, для розмови, порад тощо. Проф. Кисілевський приходив до парку також. Він звернув увагу на молодь, яка в парку перебувала бездільно. Це підказало йому зорганізувати корисне заняття для них, і так було зорганізовано суботню школу, щоб уможливити дітям продовження вивчення українознавчих предметів. У 1950-их роках ми ходили на українознавчі лекції у вівторок і п'ятницю вечір та суботу ранку.

Це тільки кілька цікавих історій, поданих на підставі листів, збережених у нашому архіві. Маємо багато більше, про які напишемо у наступному числі Сівача. Цікавим явищем є те, що більшість аплікантів у проханнях до виїзду, висловлювали турботу не про свої особисті потреби і можливості, але підкреслювали важливість планів і праці над майбутністю українців в Америці, над збереженням ідентичності та інтелектуального розвитку тощо.

Члени Католицького комітету допомоги скитальцям, чисельні спонсори, які безкорисно послужили в потребі, священники та парафії Української Католицької Церкви в Америці повоєнних років під проводом владик Константина Богачевського і Амвросія Сенишина і невтомний секретар проф. Микола Чубатий – всім їм належить наша глибока вдячність.

Любов Волинець

Продовження буде

На світлинах: зразки листування Комітету в справах заходів та допомоги переїзду до Америки скитальцям